Claus Rønlev
Slægtsforskning

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

IX. BIND. 1882—83.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Historisk-topografisk Beskrivelse af Uggerby Sogn i Vennebjerg Herred, Hjørring Amt.

Af A. Peter Gaardboe.

Uggerby Sogn grændser mod Vest, Syd og Øst henholdsvis til Sognene Asdal, Mygdal og Tversted og mod Nord til Skagerak. Fladeindholdet er 3483 Tdr. Land med nyt Matrikulshartkorn 80 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 2¼ Alb., Gammelskat 1498 Kr. 13 Øre. Efter Matrikulen fra 1690 var Hartkornet 109 Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 2¾ Alb. Sognet er Annex til Tversted, med hvilket det udgjør en Sogneraadskreds.

Befolkningens Antal var i 1840 413, i 1850 448, i 1860 530, i 1870 559 og i 1880 701.

Navnet Uggerby (jydsk Uggeby) maa være kommen af det gamle Mandsnavn Ugge, og det kan næppe betvivles, at Uggerhøj, som senere bliver omtalt, gjemmer Asken af den Mand, efter hvem Byen og senere Sognet har faaet Navn og som har været Kirkebyens første Beboer. En før 1662 fra Uggerby udflyttet Gaard hedder Uggerhøj. Der skal haves flere Exempler paa Gravhøje af samme Navn som den Mand, der har givet Byen Navn, paa hvis Mark de ligge [1]).

I Valdemar II. Jordebog (fra første Halvdel af det 13de Aarhundrede) skrives Navnet Wigherby.

Med Hensyn til de geognostiske Forhold bemærkes, at Uggerby Sogn er af de i Nærheden af jydske Aas liggende

[1]) O. Nielsen. Malt Herred.

mere frugtbare Dele af Lavlandet. Markjorderne i dets sydlige Dele ere muldede med Leer-Underlag og temmelig frugtbare. Et Strøg paa langs mod Øst og Vest (af Tolstrup og Digets Marker) mellem Bovbækken og Kirken er overmaade frugtbar Jord, hvis Boniteringstaxt varierer mellem 20 og 23. De østlige og vestlige Dele af Sognet ere for største Delen magre og kolde med dels Leer- og dels Kveeg-Underlag, hvorhos bemærkes, at der i Hedestrækningen i den sydøstlige Del, hvoraf endel er opdyrket, findes en Mængde større Rullesten. Klitstrækningen nærmest mod Havet benævnes som sædvanlig Strandklitten, og den næste Klitrække mod Syd kaldes Vagtbakkerne, i hvis østlige Del ligger den saakaldte Vagtbakke i Ejendommen Matr. Nr. 86; paa denne Bakke henlaae indtil for faa Aar siden i en Runddel — omtr. 20 Fod i Tvermaal — 30 Stykker store Kampsten, efter Sagn Levninger af et Batteri, og skal Vagtbakken, der nu næsten er bortblæst, efter gamle Folks Beretning, ogsaa have været afbenyttet som Baunhøj i Krigstid.

Indenfor Klitten »Vagtbakkerne« ligger en større Lyngslette, hvis søndre Side begrændses af en lav sammenhængende Klitstrækning, kaldet Brinkerne, som med søndre Side ligger mod den Del af Tolstrup Mark, som har været overfløjet med Sand. Sognefoged, Dbrgmd. Niels Svendsens Bedstefader, Niels Nielsen, som, 84 Aar gl., døde 1824, har fortalt, at den af Klitten overfløjede og nu dyrkede Del af Tolstrup Byes Jorder endnu i hans Ungdom var saa aaben og sandet, at man havde opgivet at dyrke den.

Der, hvor det østlige og højeste, med »Vagtbakkerne« sammenhængende, Parti af Sognets Klitter — »Koslet« — nu er, har efter N. Nielsens Beretning for omtrent hundrede Aar siden været en stor Eng, Dybsholm. Omtr. 1/4 Mil lige i Nord for Tolstrup mod nordre Side af Vagtbakkerne, lidt i Vest for selve Vagtbakken, vises endnu Pladsen, hvor »det gamle Tolstrup« skal have staaet, og hvor der, medens Klitterne vare levende, fandtes en stor Del Levninger af Bygningsmaterialier, hvilket alt tyder paa, at Klitterne her, rimeligvis i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, have væltet sig ind over Landet. I Nord for Pladsen, hvor Tolstrup fordum har staaet, ikke langt fra Havet, findes endnu temmelig dybe Dyndhuller, utvivlsomt Levninger af Enge. Omtrent

lige i Nord for Tolstrup By paa forannævnte Lyngslette (Matr. Nr. 85) ligger en Del større Stene, hvoraf endnu ogsaa en staaer oprejst, og som, efter den Form, hvori de ligge, kunne antages at være Levninger af en Langdysse.

Den udtørrede Bovsø paa Tolstrup Hede naaede helt ind i Asdal Sogn. Arealet, Søen har indtaget, er nu Eng med meget dyb Dyndbund, som tyder paa, at den har existeret i lange Tider. Søen har havt Afløb mod Øst og er i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede aldeles løbet ud gjennem den meget dybe Bovbæk, som gaaer igjennem Diget og Tolstrup Jorder, i hvilke sidste den falder i den store Uggerby Aa, som løber igjennem den østlige Del af Sognet ud i Skagerak.

I efterfølgende Beskrivelse af Gaarde og Huse i Uggerby Sogn forstaaes ved en Gaard en Ejendom med 1 Tde. Hartkorn og derover, og ved et Hus et Sted med under 1 Tde. Hartkorn.

Uggerby 5 Gaarde og 4 Huse. Var 1662: Annexpræstegaarden, skyldte til Præsten i Tversted 6 Tdr. Byg og til Aasdal 1 Svin og 2 Tdr. Havre Gjæsteri, = 6½ Tdr. Htkrn. Temmelig ved Magt. 1553 skyldte Uggerby Præstegaard 6 Tdr. Byg, Skovsvin og ½ Daler Gjæsteri, 1571 6 Tdr. Byg, Herligheden til Odden nemlig Skovsvin og Gjæsteri og 1625 6 Tdr. Byg, og var Herligheden, Skovsvin og Gjæsteri da til »Aasdal« [1]). I Gehejmearkivets topogr. Samlinger findes et Gjældsbrev af 3die Aug. 1563, hvorved Kongen pantsætter til Christoffer Lunge paa Odden Kongetienden af Uggerby Sogn og Herligheden af Uggerby Præstegaard. — I Indberetningen fra Præsten i Tversted ifølge Fr. af 14de Mai 1768 er blandt andet anført: »I Uggerby Sogn og By er en Annexgaard af Nr. 2, som findes i den matrikulerede Jordebog paa den kongelige Amtstue i Aalborg og skatter efter Beretning af 8 Tdr., hver Tds. Værdi efter Forordning 80 Rdlr., ¼ Procent deraf bliver 1 Rdl. 3 Mk. 10 Sk.; men den foranførte Gaard fra Alders Tid har ligget med alle dens Herligheder, som Loven dicterer, til Sognepræsten i Tversted Kald, saa er jeg ved min Tiltrædelse i Kaldet om samme bleven tilkjendegivet, at den, som i en af mine Formænds Tider er kommen fra Kaldet, ligger nu med dens

[1]) Bispearkivet.

Indfæstning, Hoveri og andre af den givende Afgifter til Ejeren af Asdal, hvorimod jeg og alle Efterkommere i Embedet skal af Stedets Beboere nyde aarlig til Mortensdag 12 Tdr. Byg og 2 Tdr. Rug, ligesom 2 af Formændene (Peder Mossin og Peder Bering 1713—61) i samme Embede har nydt før mig, og i Mangel af at Vedkommende præstere Kornet til benævnte Tid, er Ejeren af Asdal forobligeret at være dertil responsabel. Om denne Herligheds Omordning ej er imod Loven, vil jeg, da Omstændighederne i denne Sag er mig ganske ubekjendte, overlade til de efter mig i Kaldet succederende Sognepræster, da jeg til Takke tager mod det belovede Korn, som jeg til den mig pro officio tillagte Præstetiende med andre Indkomster har indberegnet«[1]). Annexpræstegaarden i Uggerby er ifølge Foranførte kommen fra Tversted Præsteembede i første Halvdel af det 18de Aarhundrede.

1 Gaard, Tjener til Asdal, skylder 6 Tdr. Byg og 1 Svin = 6½ Tdr. Hrtkrn. Temmelig ved Magt. 1 Bol, til Asdal, 3 Tdr. Hrtkrn. Forarmet. 1 Gadehus, skylder til Aagaard 15 Mk. Huspenge og »Aarbed« og til Uggerby Kirke 1 Tde. Byg = 1 Tde. Hrtkrn. 8 Gadehuse til Asdal, gjøre Ugedag og give intet.

Uggerhøj 1 Gaard. Var 1662 ½ Gd. til Asdal, skyldte 4 Tdr. Byg = 4 Tdr. Hrtkrn. Ved Magt.

Til Uggerby er temmelig Græsning og Tørvskær og til Byen var 474 Agre i 26 navngivne Skifter[2]).

Tolstrup 8 Gaarde og 17 Huse. Var 1662: 1 Gaard, skylder 6 Tdr. Byg, 1½ Lpd. Smør, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns og 1½ Tde. Havre Gjæsteri = 7½ Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Ved Magt. 1 Gd., skylder som foregaaende undtagen 2 Dlr. Gjæsteri. Ved Magt. 1 Gd., som foregaaende. Er ilde ved Magt. ½ Bol, 1½ Tde. Hrtkrn. Er forarmet. ½ Gd., 5½ Tdr. 1 Skp. 1 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Ved Magt. 1 Bol, skylder 3 Tdr. Byg til Sindal Kirke, Herligheden til Asdal, nemlig 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns og 2 Tdr. Havre Gjæsteri. Er forarmet. Et Gadehus med 2 Skp. 2 Fdkr. 2 Alb. Hrtkrn. Endvidere 6 Gadehuse, som

---

[1]) Bispeembedet.
[2]) Matrikulen 1662.

gjør Ugedage, giver intet og saaer intet. Tolstrup By ere alle velb. Fru Ide Schiels Tjenere til Aasdal. Marken er for en stor Del overlagt med Sand, hvortor der er gjort Afslag i Bøndernes Landgilde[1]). I Taxationsforretningerne fra 1683 er anført om Tolstrup By: »Disse Skifter deles saaledes: Nr. 1 til 11 kaldes Hamborger Mark, Nr. 12 til 17 Sønder Mark. Desuden er der Jord ved Husene, de dyrke til Sæd. Endvidere Nymarks Agre, tilhørende Bønderne. Endvidere Byens Kaalgaarde. Hamborgmarken ligger vest for Byen meget udsat for Sandflugt, der ofte fordærver Sæden. Tømmer maa kjøbes langvejs fra af Normanden. Ingen Skov og Gjærdsel, nødtørftig Tørveskær; de hegne med Tørv.

Ide Skeel til Skeelstrup i Sælland ejer Byen heelt, undtagen 1/2 Gadehus, som giver Landgilde til Syndal Kirke, medens det forresten tilhører hende. Der er 7 Gaarde og 13 Gadehuse[2]). Til Byen var der 1683 654 Agre i 17 navngivne Skifter, og da de større samlede Dele af Byens Marker endnu have de samme Navne og ligge i samme Retning fra Byen, maa den foran ommeldte Flytning af denne være sket før 1683. Navnet Tolstrup maa være kommen af Mandsnavnet Thalne og maa oprindelig have været Thalnes Torp. I et Thingsvidne af 10de Januar 1347 haves ogsaa Formen Thalnstorp[3]).

Skeen 2 Gaarde og 11 Huse. Var 1662: 1 eneste Gaard, Tjener til Odden, skylder 6 Tdr. Byg, 1 1/2 Oxe at stalde, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Læs Limsten og 1 Dlr. Gjæsteri = 8 Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Er moxen forarmet. 1 eneste Gaard, Tjener til Odden, skylder som foregaaende undtagen 3 Tdr. Havre Gjæsteri. Ganske forarmet[4]).

Om Uggerby og Skeen er anført i Taxationsforretningerne af 1683[5]): »3 Bønder og 11 Husmænd i Uggerby og 2 Bønder i Skeen. Tilhører: 3 Gaarde og 8 Gadehuse Fru Ida Skeel paa Asdal. 2 Huse Chr. Munk i Kjøbenhavn. 2 Huse er Kirkebol. Skeen ejes af Fru Sofie Seested og

---

[1]) Matrikulen 1662.
[2]) Sammesteds.
[3]) Dan. Mag. 3 Række V 87.
[4]) Matrikulen af 1662.
[5]) Grundlaget for Matrikulen af 1690.

Mogens Skeel til Fusinge. Stabæk 7 Gaarde og 8 Huse. Var 1662: 1 Gaard, Tjener til Elkjær, skylder 10 Tdr. Byg, 1 Svin, 2 Øxne at stalde, 1 Mk. for Limsten, 1 Gaas, 2 Høns og 1 Daler Gjæsteri = 12½ Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Forgjældet, temmelig ved Magt. 1 Gd., skylder 8 Tdr. Byg, 1 Svin, 1 Oxe at stalde, 1 Mk. Limstenspenge, 1 Gaas, 2 Høns og 1 Daler Gjæsteri = 9½ Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Ved Magt, forgjældet. ½ Gd. med 7½ Tdr. 1 Skp. 3 Fdkr. 1 Alb. Hrtkrn. Forarmet og forgjældet. ½ Gd. med lignende Hartkorn. Nogenledes ved Magt, forgjældet. 1 Bol med 2½ Tdr. Hrtkrn. Temmelig ved Magt. ½ Bol med 1½ Tde. Hrtkrn. Temmelig ved Magt. Byen har nødtørftig Græsning og Tørveskær, ellers ingen Herlighed[1]). I Taxationsforretningerne fra 1683 staaer om Stabæk By: »4 Gaarde og 4 Husmænd; Erik Seest til Lykkesholm ejer 1 Gaard og Marqvar Rodsteens Arvinger de øvrige, samt 3 Husmænd; Mattis Pedersens Enke 1 Hus. Kaalhaver ved de fleste Huse. Ved Mattis Pedersens Enkes Hus er der mod Øst en Kaalhave, mod Syd en lille Have med 8 Frugttræer, mod Vest en lille Fiskedam med Karudser, mod Nord Kaalhave. Sønden for Gaarden endvidere et lille Hus til at smede i, men Smeden maa hentes fra andre Byer. Fiskeri drives i Stranden, ikke i den Aa — Uggerby Aa —, der løber gjennem Byen, da der er store Sten i den. Der er Eng til denne By som til Tolstrup. Til Byen var 536 Agre i 21 navngivne Skifter i »Østermark«[2]).

Følgende Gaarde og Huse ere ikke nævnte i Matrikulen af 1662 og maa saaledes være af en senere Oprindelse: Østenaaen 3 Gaarde og 14 Huse. Diget 3 Gaarde og 10 Huse Bækken 5 Huse. I Dansk Atlas nævnes kun Uggerby, Tolstrup By, Stabæk By og Skeen.

I Slutningen af Matrikulen over Uggerby Sogn af 1662 er anført: »Ellers ingen Herlighed til Sognet end alt er meldt. Summa paa Sognet er: Hartkorn efter Avl og Sæd 58 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb.; Hartkorn efter Landgilde 114 Tdr. 5 Skp. 2 Fdkr. 2 Alb. — I Uggerby Sogn var

---

[1]) Matrikulen af 1662.
[2]) Matrikulkontorets Arkiv.

der 1553 12 Gaarde og 3 Bol, 1662 35 Beboelser, 1683 48, 1870 108 og 1880 114 inclusive jordløse Huse. —

Befolkningen i Almindelighed staar vel omtrent paa samme Trin med Hensyn til Oplysning og Dannelse som deres Naboer Tverstedboerne[1]) og vel ogsaa lidt højere, og som Følge af Markjordernes bedre Beskaffenhed og det deraf flydende større Udbytte af Landbruget er Selskabslivet mere udviklet her. De større Gaardejere holde saaledes, foruden Sammenkomster i de aarlige Højtider, ogsaa Fødselsdagsgilder, ved hvilke der dog for 4 à 5 Aar siden, som Følge af de daarlige Tider, efter Overenskomst skete en Reduction i Traktementet, og navnlig blev det vedtaget at indskrænke Nydelsen af Toddyer, der nok i flere Aar havde været temmelig rigelig, til et mindre Antal, hvilken Bestemmelse overholdes endnu. Der bruges saaledes flere Colonialvarer her og forefindes flere Fjedervogne og en større Luxus navnlig med Hensyn til Klædedragt end i de nordligere Sogne. De saakaldte »store Brylluper«, i hvilke der af Gjæsterne blev offret i Kirken og givet »Brudeskænk« til Brudeparret[2]), holdes ikke mere, hvorimod der endnu holdes Begravelsesgilder, hvortil Gjæsterne blive indbudne, og det ser ud, som om denne Skik vil holde sig endnu i lange Tider.

Fiskeri og Agerdyrkning.

I Uggerby Sogn drives endnu Fiskeri af omtrent 50 Beboere, af hvilke de fleste ogsaa have lidt Markjord og kunne holde indtil 4 Køer. Af Fiskeredskaber bruges almindelig Flyndervaad, som »kastes« i Havet ved Hjælp af en Baad og trækkes helt iland paa Stranden, og »Snurrevaad«, som anvendes paa Dybet, hvor det, ved Hjælp af en Dræg — lille firflænet Anker — paa den ene Arm, medens det »kastes«, i længere eller kortere Liner hales ind til og tømmes af i Baaden. Hestevaad, som er det mindste i sit Slags,

---

[1]) Saml. t. jydsk Hist. og Top. V. 157.
[2]) Saml. t. jydsk Hist. og Top. I. 305.

trækkes af 2 Mand strandlængs i den inderste Kil[1]) saaledes, at den ene Mand vader saa langt ud han kan med den inderste Arm af Vaadet, som han trækker i en kort Line, og med en lang, smækker Stage stikker den yderste Arm af Vaadet ud, og som bliver halet i en længere Line af den anden Mand, som gaaer et Stykke forud paa Stranden. Med dette Vaad fanges i Almindelighed kun Smaaflyndre om Efteraaret. Med det saakaldte «Dybsvaad«, som er mindre end Flyndervaad, fanges i Sommertiden Makrel, Sild, Hvidlinger m. v. Med Bundgarn fanges Flyndre, Stenbidere, Makrel og Sild. Kuller og Torsk fanges med Lineredskaber med paahæftede Kroge — »Kullerbakker« og »Storbakker«. Ogsaa drives et ikke ubetydeligt Hummerfiskeri ud for Asdal og Horne Sogne paa Stengrundene. Den ved Hirtshals i det sidstnævnte Sogn anlagte Baadhavn vil ganske vist blive til stor Nytte med Hensyn til Fiskeriets Opkomst i denne Egn, ligesom ogsaa Anlæget af en større Havn ved Hirtshals unægtelig vilde bringe den store landøkonomiske Fordel, at Udførslen af Korn, Kreaturer og Fedevarer saa ikke vilde blive forhindret af Is. Det er ikke sjælden, at Fiskeriet her og ved Hirtshals i vedholdende sydligt Vejr i Efteraarstiden giver saa godt Udbytte, at Skagboerne i stort Antal drage herned for at fiske og undertiden forblive her i flere Uger.

For omtrent 300 Aar siden maa Fiskeriet have været Sognets Hovednæring, hvilket især fremgaaer af, at Beboerne dengang, ligesom endnu Aalbækkerne, drog — omtr. 4 Mil — fra Uggerby Sogn til Jerup Strand paa Østkysten for at grave Strandorm — arenicola piscatorum — til Agn paa deres »Kuller-« og »Storbakker«. Ejeren af Leerbæk ved Frederikshavn, som havde Forstrandsret ved Jerup, vilde forbyde saavel Raabjerg som Uggerby »Sognemænd« at grave Orm paa bemeldte Strand, og Sagen blev afgjort ved Viborg Landstingsdom af 25de September 1585, hvorved de nævnte Sognemænd bleve tilkjendte Ret til fremtidig at maatte grave Orm paa Jerup Strand[2]). Som foran nævnt dreve Beboerne i Stabæk — omtr. ½ Mil fra Havet — endnu Fiskeri 1683. At Agerdyrkningen har været af meget underordnet Betyd-

[1]) Fordybning mellem Revlerne.

[2]) K. Rosenvinges gl. Herredagsdomme IV. 67.

ning i det 16de og 17de Aarhundrede, kan man ogsaa vide af, at Præstetienden af Uggerby Sogn i 1553 kun var 4 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdkr. Rug, 3 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdkr. Byg og 1 Tde. og 6 Skpr. Havre, Qvægtiende samme Aar 6 Lam »pendinge« 1 Sk. Offer 2 Mk. 4 Sk.; i 1625 4 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre [1]). — I det mindste i det sidste Aarhundrede har Landbruget været Hovednæringen, og at det giver, og i mange Aar har givet, et godt Udbytte, derom vidne saavel de store Lader og mange Kornstakke som ogsaa den almindelige Velstand, og, saavidt vides, ere alle de usle Rønner, i hvilke Befolkningen boede, medens den var trælbunden til Herregaardene, afløste om ikke alle af grundmurede saa af gode Bindingsværks Bygninger.

Efter en den 17de Juli 1876 ifølge Indenrigsministeriets Foranstaltning foretaget Optælling af Kreaturer forefandtes i Uggerby Sogn 111 Heste, 6 Føl, 540 Stkr. Hornqvæg, 842 Faar, 197 Svin og 73 Bistader. I samme Aar var der udsaaet 16½ Tdr. Hvede, 162½ Tdr. Rug, 166½ Tdr. Byg og 488½ Tdr. Havre, 2 Tdr. Boghvede, 2 Tdr. Ærter, 3½ Tdr. Vikker og lagt 155½ Tdr. Kartofler.

Ogsaa her i Sognet, ligesom i de øvrige bedre Egne af Vendsyssel, afløses det legemlige Arbejde mere og mere af Maskiner, idet man nu paa de fleste Bøndergaarde tærsker, skærer Hakkelse og kjærner med Hestekraft. Ligeledes er der i de senere Aar saavel i det sydlige som nu ogsaa i det nordlige Vendsyssel bleven bygget mange smaa Vindmøller paa Ladebygningerne ved Bøndergaardene, ved Hjælp af hvilke man ikke alene maler al den Sæd, der forbruges til Mennesker og Kreaturer, men ogsaa dermed driver Tærske- og Hakkelsemaskinerne samt Kjærneværkerne. Som Vidnesbyrd om den navnlig i de sidste 50 Aar skete Tilvæxt i Midlerne til Velvære hos Bønderne turde det vel fortjene at bemærkes, at for omtrent 30 Aar siden vilde mange Husmænd og Indsiddere gjærne tærske for 6 à 8 Sk. daglig og, naar Kornet var dyrt, ogsaa for den bare Føde; men Velstanden er nu og har i mange Aar været saa almindelig, at Husmændene ikke ville og ikke behøve at tærske, og mange Gaardmænd have af den Grund været nødsagede til at an-

[1]) Bispearkivet.

skaffe Tærskemaskiner, og hjælpe de mindre Landmænd sig med den Slags, som drives med Haandkraft.

Angaaende Fugle og vilde Dyr kan henvises til hvad herom er anført i min Beskrivelse af Tversted Sogn [1]). At der i det nordlige Vendsyssel ogsaa har været brugt Grave eller Faldgruber til at fange Ulve i, kan sees af, at i Taxationsforretningerne af 14de Septbr. 1795, i Anledning af Udskiftning af Uggerby Sogns Ager og Eng, nogle Agre i den sydøstlige Del af Sognet benævnes nordre og søndre Ulvegravsagre [2]).

Fra Oldtiden.

Skjøndt Ingen med Bestemthed kan sige, hvor den Gravhøj, hvorefter Gaarden Uggerhøj har faaet Navn, har ligget, kan der dog næppe være Tvivl om, at det er den samme, som nu benævnes »Gungebakken« og ligger omtr. 1800 Al. N. t. V. for Gaarden Uggerhøj paa dennes Ejendom og i østre Ende af den foran omtalte og nu udtørrede Bovsø og var, medens denne existerede, en lille Ø. — Paa denne Bakke, som tildels er bortblæst, findes mange Brudstykker af Urner tilligemed Levninger af brændte Menneskeben, og maa her have været en af de fælles Begravelsespladser, som synes at have været almindelige i Broncealderen og som næsten altid kunne skjønnes at have været ved Søer eller større Vandløb. Paa Stabæk Mark skal have været enkelte mindre, forlængst sløjfede Gravhøje.

Med Undtagelse af hvad foran er meldt om nogle Sten paa en Lyngslette i Matr. Nr. 85 har jeg intet kunnet faae oplyst, der kunde tyde paa, at Sognet har været beboet i Stenalderens Tid. —

Paa Tolstrup Hede mod søndre Side af den udtørrede Bovsø — omtr. 1/4 Mil fra Havet paa Strækningen mellem den saakaldte Maaskjelhøj og Gaarden Uggerhøj og omtr. 1000 Al. i N. V. for denne — ligger en stor Gruppe af de paa flere Steder i Jylland forekommende mærkværdige, med Jorddiger indhegnede og sammenhængende Firkanter i Form

---

[1]) Saml. t. jydsk Hist. og Top. V. 160.

[2]) N. Elkjærs Arkiv.

af Haver[1]), og variere disses forskjellige Størrelse mellem fra 6540 □ Al. til 24800 □ Al. og indtage tilsammen et Fladerum af omtr. 35½ Tdr. Land. Om disse Firkanter, hvis Diger ere omtr. 1 Al. høje, er det Sagn endnu levende i Folkemunde, at de skulle være Levninger af en Lejr, Svenskerne skulde have havt der 1657—58, paa hvilken Tid Arealet, Firkanterne — der nu ere bevoxede med Lyng — indtage, uden Tvivl har været Grønjord. Indhegningerne, som fra umindelige Tider have gaaet og endnu gaae under Benævnelsen »Stovveren« — Stuerne —, kunne næppe hidrøre fra en Lejrplads; men da det er ganske vist, at Tolstrup Hede, som endnu ikke er af de tørreste, i Aarhundreder har været Grønjord, er der stor Sandsynlighed for, at disse Indhegninger have været Græsgaarde. Saaledes har Forfatteren for faa Aar siden seet, at Beboerne i en Landsby havde deres Lodder i et større Overdrev indhegnede til Græsning for løsgaaende Ungqvæg og Plage. Da man oprindelig ved Udtrykket »Stovveren« umulig har villet betegne Stuerne, saasom Indhegningerne jo aldrig kunne have havt en saadan Anvendelse, kunde der mulig være Grund til at antage, at Stuff — »et med Steen, Stobel eller Grøft særdelis affskilt Stykke Jord«[2]) — i Flertal er bleven udtalt »Stovveren« i Almuesproget i Vendsyssel, hvor Stue — oldn. Stofa — hedder Stov med langt o, og Stuff maa jo være bleven udtalt Stuv og utvivlsomt er det i denne Egns Almuesprog bleven til Stov.

Efterat Foranførte var skrevet, har Forfatteren fra Dr. O. Nielsen faaet Meddelelse om, at ifølge en Tradition fra en Egn i Vestjylland skulle de omhandlede Firkanter være »Porsdiger« og Indhegningerne hidrøre fra den Tid, man brugte Pors i Stedet for Humle ved Brygning af Øl, og i Kaalunds Bidrag til en Beskrivelse af Island II, 98 findes anført efter en antiqvarisk Indberetning 1818 »at der ved Skidadalens nordøstre Hjørne findes Spor af mange Gærder, som skære hinanden, og at man vil vide, at saadanne Gærder have været brugte i fordums Tid til Dyrkning af de Væxter, man bryggede Øl eller Mundgaat af«. Efter disse Oplys-

[1]) Saml. t. jydsk Hist. og Top. II. 199.
[2]) Arent Berntzen III. B. 448.

ninger synes det at være utvivlsomt, at de med Pors bevoxede Mosestrækninger i sin Tid ere blevne indtagne og indhegnede — ligesom senere Engbund —, dog turde det vistnok synes, at Firkanterne paa Tolstrup Hede ere temmelig store til at skulle have været Hegn om Pors, og da nogle af dem indeholde omtrent 1¾ Tde. Land, have disse maaske snarere været Græsgaarde. Skjøndt man nu altid træffer de nævnte Firkanter paa tørre Hedestrøg, er det ganske vist, at disse i fordum Tid have været fugtige nok for Porsvegetationen, og det er en gammel Erfaringssætning, at denne Plante aldeles afløses af Lyngen, efterhaanden som Jorden udtørres.

Ved det nordøstlige Hjørne af Bovsøen ligger Karens Bakke — »Kaajes Bahk« —, som efter Sagn skal have Navn efter en Hex, som engang skulde have manet en afdød Herremand, som »gik igjen« paa Asdal. I Reglen bleve Præsterne afbenyttede til disse vanskelige Forretninger, og kun ganske faa Bondehexe formaaede at udføre dem; men denne »Kaai« skulde have været en af disse sjældne Undtagelser.

Fornævnte Maaskjelhøj, paa Skjellet mellem Asdal og Uggerby Sogne, ligger omtr. 270 Al. i N. N. V. for de nævnte Indhegninger. Højen, som er en Naturdannelse, maa have faaet Navn af Made — angs. mæd, gl. Dansk mathæ og jydsk Maai, som betyder Engbund — og Skjel. Den ligger, som bemærket, i Sogneskjellet, og ganske vist har der i Fortiden været Eng i Omfanget af samme.

Efter Sagn skal der ofte være bleven hørt Musik og Dans i Maaskjelhøjen, og Folk, som passere den ved Nattetid, have ofte havt »Følgeskab« dertil af Ubekjendte, som forsvinde i Nærheden af Højen. Paa Gungebakken skal der ofte være seet Lys ved Nattetid.

Paa Bunden af Bovbækken i Hedelodden Matr. Nr. 70 i N. N. O. for Gaarden Uggerhøj blev der i 1858 funden Skelettet af en Hvalfisk, hvilket dog, efter hvad der kunde skjønnes, kun var den bageste Halvdel. De 12 à 14 Ryghvirvler, som bleve opgravede, og af hvilke nogle vejede omtrent 70 Pd., bleve sendte til Etatsraad J. Steenstrup, som nok havde ønsket hele Skelettet udgravet; men da det, efter hvad han har yttret til Forfatteren heraf, vilde koste 10- à 1200 Kr., maatte det foreløbig opgives. Forresten er det tvivlsomt, om Resten af Skelettet, der ligger 11 Al. under

Jordens Overflade, kan findes, da de Mærker, der bleve satte 1858, ere forsvundne. En videnskabelig Undersøgelse af dette Fund kunde muligvis have Interesse med Hensyn ogsaa til denne Egns geognostiske Forhold i en fjærn Fortid. —

Paa den saakaldte »Maai« i Asdal Sogn, beliggende i Sydvest for Gaarden Uggerhøj, hvortil et Stykke af den er kjøbt, har i Fortiden været Egeskov, hvor efter Tradition Stolperne i Laden paa Uggerhøj ere skovede. —

Offentlige Indretninger.

1. Kirken, som tilhører Rundbuestilen, — fra 1030 til 1300 — er opført med Kampestensmure, som ere omtr. $2^1/_2$ Al. tykke, og den er tækket med Bly. Det kan ikke skjønnes, at der har været nogen særskilt Indgang for Præsten paa Lavkirken, saaledes som i Almindelighed var Tilfældet i den katholske Tid, hvorimod der, før det nuværende Vaabenhus blev bygget paa søndre Side af Højkirken, har været Indgang paa nordre Side, omtrent 5 Al. fra vestre Ende. Altertavlen, malet paa Lærred, forestiller Christus paa Korset med hans Moder ved Foden af samme. Rammen, som synes at være gammel, er prydet med simpelt udskaarne Englehoveder. Døbefonten er en stor bægerformet Kvadersten, udhulet i Tragtform. Paa Bækkenet, som er af Messing, sees i drevet Arbejde de to Spejdere i Kanaan, bærende Vindruen paa Stokken. Oprindelig havde Kirken et mægtigt Taarn, som blev nedbrudt 1824 eller 25, og har Klokken siden været anbragt i et Stativ paa Kirkegaarden. Forøvrigt ingen Mærkværdigheder i eller ved Kirken.

Den foran ommeldte Uggerby Annexpræstegaard, som kom fra Tversted Præsteembede i første Halvdel af det 18de Aarhundrede, har staaet omtr. 300 Al. lige i Vest for Kirken, og ere Jorderne, som have hørt til Præstegaarden, udstykkede i 5 Parceller, Matr. Nr. 4, 5, 9, 11 — det ene Matr. Nr. kjendes ikke — med Hartkorn tilsammen 5 Tdr. » Skp. 1 Fdkr. 2 Alb. —

2. Uggerby Skole, hvis Lærer tillige er Kirkesanger, ligger i Nærheden af Kirken. Embedets Reguleringssum er 990 Kr. Indtægterne ere 6 Tdr. Rug og 26 Tdr. Byg efter Capitelstaxt, som Kirkebyens Lærer 20 Kr., Kirkesangerløn

20 Kr., Skolepenge circa 80 Kr., 24,000 Knuptørv, 192 Lpd. Halm og 128 Lpd. Hø. I Sommeren 1879 oprettedes en Skole i Nærheden af Skjellet mellem Uggerby-Tversted Sogne til Afbenyttelse for de nærmest liggende Steder i begge Sogne. Konge- og Kirketienden af Uggerby Sogn ere af lige Størrelse og udgjøre tilsammen 21 Tdr. 3/4 Skpr. Rug, 39 Tdr. 3 Skpr. Byg og 29 Tdr. og 3 3/4 Skpr. Havre. Præstetienden er 16 Tdr. 1/2 Skpe. Rug, 33 Tdr. 3 1/2 Skpr. Byg og 20 Tdr 4 1/2 Skpr. Havre.